

УДК 342.95

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2026-1-19-73-79><https://orcid.org/0009-0007-4825-2599>**Шатохін В. П.,**

доктор філософії в галузі знань право
доцент кафедри цивільного, адміністративного
та фінансового права Інституту економіки та права
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7618-0031>**Собакарь А. О.,**

професор кафедри адміністративно-правових
дисциплін та публічного управління
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ, д.ю.н., професор
м. Дніпро, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО КОНТРОЛЮ НА ТРАНСПОРТІ: ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню нормативно-правових засад організації публічного контролю за додержанням законодавства на транспорті та визначенню напрямів його вдосконалення. Актуальність теми обґрунтовується необхідністю забезпечення безпеки перевезень, підвищення якості надання транспортних послуг, захисту прав громадян та довкілля, а також гармонізацією українського транспортного законодавства з європейськими стандартами в умовах інтеграції до ЄС.

Проаналізовано сучасний стан правового регулювання контрольної діяльності на транспорті. Зазначено, що основні норми зосереджені в Законі України «Про транспорт», який визначає лише загальну компетенцію органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, але не містить деталізованих положень щодо суб'єктів, форм, методів, процедур та механізмів публічного контролю. Виявлено низку суттєвих недоліків чинного законодавства: фрагментарність і недостатня узгодженість норм, відсутність механізмів цифрового управління, екологічних вимог до викидів забруднюючих речовин, деталізованих стандартів безпеки інфраструктури, ефективного захисту прав споживачів транспортних послуг.

Підкреслено провідну роль адміністративно-правових норм у регулюванні транспортних відносин через закріплення загальнообов'язкових правил, повноважень контролюючих органів, підстав юридичної відповідальності та забезпечення безпеки руху й охорони довкілля.

Розглянуто пропозиції вчених щодо вдосконалення нормативно-правових засад організації публічного контролю на транспорті. Встановлено, що створення єдиного кодифікованого акта є недоцільним через ризик дублювання норм, порушення системності законодавства, зростання бюрократії та адміністративного навантаження на правоохоронну систему країни.

Ключові слова: публічний контроль, транспорт, адміністративно-правове забезпечення, транспортне законодавство, безпека перевезень, нормативно-правова база, контрольні процедури, цифровізація, євроінтеграція.

SHATOKHIN V., SOBAKAR A. REGULATORY AND LEGAL BASIS OF ORGANIZATION OF PUBLIC CONTROL IN TRANSPORT: QUESTIONS OF IMPROVEMENT

Abstract. *The article is devoted to the study of the regulatory and legal principles of organizing public control over compliance with transport legislation and identifying areas for its improvement. The relevance of the topic is justified by the need to ensure transportation safety, improve the quality of transport services, protect the rights of citizens and the environment, as well as harmonize Ukrainian transport legislation with European standards in the context of integration into the EU.*

The current state of legal regulation of control activities in transport is analyzed. It is noted that the main norms are concentrated in the Law of Ukraine "On Transport", which defines only the general competence of executive authorities and local self-government bodies, but does not contain detailed provisions on subjects, forms, methods, procedures and mechanisms of public control. A number of significant shortcomings of the current legislation are identified: fragmentation and insufficient coordination of norms, lack of digital management mechanisms, environmental requirements for pollutant emissions, detailed infrastructure safety standards, effective protection of the rights of consumers of transport services.

The leading role of administrative and legal norms in regulating transport relations is emphasized through the consolidation of generally binding rules, the powers of regulatory authorities, the grounds for legal liability and ensuring traffic safety and environmental protection.

The proposals of scientists on improving the regulatory and legal principles of organizing public control in transport are considered. It is established that the creation of a single codified act is inappropriate due to the risk of duplication of norms, violation of the systematicity of legislation, increased bureaucracy and administrative burden on the country's law enforcement system.

Keywords: *public control, transport, administrative and legal support, transport legislation, transportation safety, regulatory and legal framework, control procedures, digitalization, European integration.*

Постановка проблеми. В умовах перманентних викликів та загроз національній безпеці української держави особливого значення набуває забезпечення ефективного контролю за дотриманням законодавства на транспорті. Важливим елементом цього процесу є вдосконалення нормативно-правової бази, її адаптація до міжнародних стандартів транспортного обслуговування населення, а також гармонізація з європейським законодавством у межах інтеграційного процесу України з ЄС. Чітко визначені механізми контролю за виконанням вимог транспортного законодавства сприяють забезпеченню безпеки перевезень, підвищенню якості транспортних послуг і зниженню рівня правопорушень у цій сфері.

Ефективна система контролю за дотриманням правових норм на транспорті є запорукою стабільного функціонування галузі та розвитку її інфраструктури. Належним чином врегульовані законодавчі процедури контролю сприяють зменшенню кількості порушень транспортного законодавства, забезпечують прозорість перевірок та створюють сприятливі умови для підвищення конкурентоспроможності українських транспортних компаній. Крім того, чітко визначені правила контролю допомагають оптимізувати використання ресурсів галузі та забезпечують додаткові надходження до бюджету держави.

Держава, використовуючи свої законодавчі та виконавчі структури, органи місцевого самоврядування та інші інституції публічного управління, визначає та юридично закріплює вимоги, стандарти й регулятивні норми, що впливають на різні сфери суспільного життя, зокрема на транспортну галузь. Встановлені правила (наприклад, щодо дорожнього руху, авіаційного транспорту, морського та внутрішнього водного транспорту, залізничного транспорту тощо) відображаються у нормативних актах, які набувають юридичної сили через закони та підзаконні

акти. Основна мета такого регулювання – забезпечення належної організації транспортного обслуговування населення та розвитку якісної комунікаційної інфраструктури.

Стан дослідження теми. Попри те, що згаданими питаннями вже приділялась певна увага в роботах І. В. Булгакової, В. К. Гіжевського, І. П. Голосніченка, Т. О. Гуржія, С. М. Гусарова, Е. Ф. Демського, М. В. Коваліва, А. Т. Комзюка, В. Й. Развадовського, М. Л. Шелухіна, Х. П. Ярмачі та інших вчених-правників, саме недостатня систематизованість транспортного законодавства, наявність у ньому прогалин і суперечностей, застарілих норм і неоднозначних формулювань породжує труднощі у правозастосуванні, актуалізує проблему та ставить за мету у статті визначити сутність та особливості нормативно-правового забезпечення організації публічного контролю на транспорті, а також шляхи його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Всі операції, які здійснюються в процесі провадження контрольних дій, повинні бути впорядковані та окреслені в нормативних актах, інших документах обов'язкового характеру, технологічних схемах, правилах, що визначають правову основу та послідовність дій контролерів, а також повноваження та процедуру захисту своїх прав, прав об'єктів контролю (у разі незгоди їх з результатами або формами чи методами контролю). Саме від розгалуженості та якості системи норм права, які закріплюють форми, методи, напрямки та принципи контролю, повноваження контролюючих органів, значною мірою залежить стан визначеності справ у досліджуваній сфері державного управління [1, с. 310-311]. Іншими словами реалізація контролю на транспорті має ґрунтуватися на нормативно-правових засадах, що визначають єдині вимоги до здійснення цього виду контролю і, кінець-кінцем, забезпечують системність та одноманітність контрольної діяльності в досліджуваній сфері.

Завдяки нормативно-правовому регулюванню забезпечується впорядкований державний вплив на суспільні відносини у транспортній сфері шляхом:

- визначення прав і обов'язків учасників транспортних правовідносин, що сприяє їх упорядкованому функціонуванню;
- прийняття нових правових норм і обґрунтованих рішень для впорядкування перевезень пасажирів і вантажів різними видами транспорту та оцінки ефективності їх застосування;
- формування оптимальних алгоритмів поведінки учасників ринку транспортних послуг;
- забезпечення безконфліктного виконання прав та обов'язків у сфері транспортних перевезень відповідно до державних та міжнародних потреб транспортного обслуговування населення;
- сертифікації транспортних засобів, вантажів та процесів перевезення, визначення відповідальності сторін за невиконання транспортних зобов'язань та правил безпеки руху транспортних засобів;
- здійснення контролю за дотриманням правил, норм і стандартів безпеки транспортних перевезень, зокрема при перевезенні небезпечних вантажів, щоб уникнути екологічних та інфраструктурних ризиків;
- використання нормативних механізмів для розвитку транспортної галузі;
- застосування заходів переконання, правового примусу та юридичної відповідальності до порушників транспортного законодавства;
- впровадження ефективних методів державного впливу на транспортну діяльність та роботу інфраструктури [2, с. 97].

Система нормативно-правових актів, що регулюють транспортний сектор, включає сукупність законів, підзаконних актів, нормативно-технічних та методичних документів, які визначають порядок здійснення контролю за дотриманням встановлених норм і стандартів. Ці документи регламентують правові відносини між суб'єктами транспортної діяльності, встановлюють права та обов'язки перевізників і державних органів контролю, а також визначають заходи відповідальності за порушення законодавства у сфері транспорту [3].

Основу більшості документів регулювання відносин на транспорті складають норми адміністративного права, що є активним організувальним і скеровувальним елементом транспортного комплексу. Це пояснюється деякими обставинами, а саме:

по-перше, нормами адміністративного права регульовано найзначнішу за обсягом частину суспільних відносин у сфері транспорту. Їх витокami є закони і підзаконні акти, що визначають статус суб'єктів безпеки та інших учасників суспільних відносин у зазначеній сфері, правила поведінки, заборони, що забезпечують безпеку для життя, здоров'я, майна людей, відповідальність за діяння проти громадської безпеки тощо;

по-друге, коло суб'єктів адміністративно-правової діяльності щодо забезпечення якісної та безпечної роботи транспорту є значно ширшим, ніж кримінально-правової, оперативно-розшукової, цивільно-правової діяльності у відповідній сфері;

по-третє, суб'єкти забезпечення безпеки руху транспорту реалізують свої повноваження в межах відносин влади-підкорення, в яких можна постерегти юридичну нерівність їх учасників;

по-четверте, на основі норм адміністративного права здійснюється відомчий контроль щодо підтримання безпеки функціонування транспорту [4, с. 79-80].

Адміністративно-правові норми посідають провідне місце у регулюванні транспортних відносин, оскільки передусім закріплюють загальнообов'язкові правила поведінки для учасників транспортного процесу, забезпечують здійснення державного контролю та визначають підстави юридичної відповідальності за порушення вимог транспортного законодавства. Їх дія спрямована не лише на гарантування безпеки руху, а й на захист довкілля, належну організацію функціонування транспорту та узгодження взаємодії між державними органами, уповноваженими здійснювати контроль у цій сфері. Зазначені норми закріплені у значній кількості нормативно-правових актів, серед яких базове значення має Закон України «Про транспорт». Попри значущість та соціальну необхідність, його зміст має певні недоліки, що ускладнюють ефективне функціонування транспортної системи, а саме:

– недостатня деталізація нормативних положень державного контролю на транспорті, адже йому присвячено лише статтю 41, де лише позначено, що «контроль за додержанням законодавства на транспорті здійснюють відповідні органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень». Водночас інших концептуальних положень здійснення контролю на транспорті з урахуванням переліку його суб'єктів, форм, методів, процедур та відповідних механізмів за основними напрямками (державний, муніципальний та громадський) не визначено;

– відсутність сучасних механізмів цифрового управління транспортною системою. І зрозуміло, адже закон було прийнято у далекому 1994 році і відтак такі сучасні цифрові технології, як GPS-моніторинг, електронні сервіси диспетчеризації транспорту чи автоматизовані системи управління транспортними потоками не згадуються;

– відсутні вимоги до зниження рівня шкідливих викидів транспортними засобами, а також заходи стимулювання екологічно чистого транспорту. З огляду на це доцільно включити до закону екологічні вимоги щодо викидів CO₂, розширити перелік заходів підтримки екологічного транспорту, таких як субсидії на електромобілі та стимулювання громадського транспорту, що працює на альтернативних джерелах енергії;

– відсутність деталізованих механізмів захисту прав споживачів транспортних послуг, насамперед у разі затримки рейсів, скасування поїздок, втрати багажу тощо;

– недостатнє регулювання безпеки транспортної інфраструктури. Хоча в законі передбачені положення щодо безпеки руху транспортних засобів, водночас не деталізовані стандарти управління безпекою інфраструктури (доріг, мостів, вокзалів та ін.), що особливо критично для автомобільного транспорту.

Враховуючи комплексний та міжгалузевий характер транспортної системи, підзаконний

рівень нормативно-правового забезпечення організації публічного контролю за додержанням законодавства на транспорті складає розгалужена сукупність правових актів різної юридичної сили та функціонального спрямування, що визначають:

- 1) правовий статус суб'єктів контролю за додержанням законодавства на транспорті;
- 2) вимоги, що є обов'язковими до виконання та на перевірку дотримання яких спрямований контроль;
- 3) процедури здійснення контролю на транспорті;
- 4) заходи вдосконалення організації контролю за додержанням законодавства на транспорті;
- 5) порядок притягнення винних до юридичної відповідальності за порушення правил, норм і стандартів на транспорті, а також невиконання законних вимог у цій сфері контролюючих суб'єктів.

Отже, незважаючи на наявність значного масиву нормативно-правових актів, що становлять правову основу функціонування системи публічного контролю на транспорті, така система поки не може вважатися повною мірою дієвою та комплексною. Чинне законодавство врегульовує лише окремі складові контрольної діяльності, тоді як його фрагментарність і недостатня узгодженість між різними регуляторними актами ускладнюють реалізацію цілісного підходу до забезпечення безпеки перевезень, відновлення й розвитку конкурентоспроможної та ефективної транспортної системи, інтегрованої до транс'європейської транспортної мережі відповідно до політики та стандартів ЄС, гарантування якісних пасажирських та вантажних перевезень, а також досягнення належної інституційної спроможності, розвитку людського капіталу та ефективного управління у транспортній галузі. Ухвалення окремих законодавчих ініціатив, орієнтованих на розв'язання конкретних проблем розвитку транспортної сфери, зазвичай має локальний характер і не забезпечує формування цілісної системи управління та контролю на транспорті.

Попри численні пропозиції вчених до вдосконалення положень законодавства та практики його реалізації, єдиного розуміння регулювання суспільних відносин в організації контролю на транспорті й досі не існує. Вчені по-різному ставляться до нормативного урегулювання питань здійснення контролю на транспорті та організації транспортного сполучення в цілому. Наприклад, О.В. Пєфтєв пропонує для уникнення плутанини застосування норм чинного законодавства та підвищення ефективності здійснення державного контролю на автомобільному транспорті прийняття Положення про державний контроль за дотриманням правил функціонування автомобільного транспорту, в якому, у тому числі, вирішити питання контролю ліцензійних умов, екологічних нормативів на автомобільному транспорті, медичних правил, правил сертифікації та стандартизації, режимів праці та відпочинку водіїв тощо [5, с. 132]. Аналогічної позиції дотримується А.П. Калюжний, який з урахуванням наразі відсутності цілісного нормативного підґрунтя організації та здійснення контрольно-наглядових заходів під час функціонування залізничного транспорту пропонує прийняття Положення про публічний контроль за додержанням законодавства на залізничному транспорті [6, с. 136]. Не можна не згадати й позицію О.В. Дубинського, який вважає за доцільне розробку та прийняття Закону України «Про державний контроль за додержанням законодавства на транспорті», який би, на думку вченого, чітко визначив сутність поняття суб'єктів державного контролю за додержанням законодавства на транспорті, закріпив остаточний перелік таких суб'єктів, межі їх компетенції та правового статусу з метою ефективної організації контролю й уникнення дублювання функцій і повноважень [7, с. 121-122].

Незважаючи на численні наукові й практичні пропозиції щодо прийняття єдиного узгодженого нормативного акта, який би визначав загальні правові та організаційні засади здійснення контролю на транспорті, в Україні ця сфера й надалі врегульовується системою

спеціалізованих нормативно-правових актів, що враховують особливості окремих видів транспорту та специфіку їх функціонування. Такий диференційований підхід дає змогу повніше враховувати характерні риси кожної транспортної підсистеми й забезпечувати належний контроль у відповідних сферах, що підтверджується тривалою правозастосовною та контрольно-наглядовою практикою суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Водночас розроблення та запровадження єдиного нормативно-правового акта потребуватиме значних часових і фінансових ресурсів. Крім того, це може спричинити труднощі у сприйнятті та застосуванні нових приписів як суб'єктами транспортної діяльності, так і контролюючими органами, що потенційно позначиться на результативності контролю та рівні безпеки на транспорті. Динамічний розвиток суспільних відносин і постійне оновлення транспортного законодавства зумовлюють потребу в систематичному перегляді правових норм, зокрема через їх систематизацію, яка охоплює оцінку актуальності приписів, скасування застарілих положень, запровадження нових норм і вдосконалення чинного регулювання. У сфері транспорту це має особливе значення з огляду на значну кількість нормативно-правових актів, а також постійні зміни й доповнення до них. За таких умов систематизація транспортного законодавства, зокрема шляхом прийняття єдиного кодифікованого акта, може не лише ускладнити правозастосування через поєднання різнорідних норм в одному документі, а й створити додаткові ризики для правового регулювання контролю на транспорті.

Висновок. Таким чином, наявність дієвого наглядового механізму сприяє підвищенню рівня транспортної безпеки, забезпеченню належного правопорядку та формуванню передумов для подальшого розвитку транспортної інфраструктури України відповідно до міжнародних стандартів. Водночас прийняття окремого закону про контроль на транспорті видається недостатньо виправданим, оскільки це може спричинити більше ускладнень, ніж позитивних наслідків, зокрема через дублювання положень чинного транспортного законодавства, порушення його системності, ускладнення правового регулювання контрольних процедур, посилення адміністративного навантаження на учасників ринку, зростання бюрократичних процедур і додаткові витрати державного бюджету, пов'язані з розробленням, ухваленням та реалізацією такого акта. Більш обґрунтованим підходом слід вважати вдосконалення чинного законодавства, внесення необхідних змін до вже діючих нормативно-правових актів у транспортній сфері, а також подальше зосередження уваги на цифровізації контрольних процедур, упровадженні сучасних технологій моніторингу та автоматизації перевірок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарашук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Х. : [б. в.], 2003. 412 с.
2. Волкова А.В. Механізм правового регулювання перевезень вантажів автомобільним транспортом. Юридичний вісник. 2014. № 1. С. 96-100.
3. Кравець І. М. Правове становище суб'єктів організаційногосподарських повноважень : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 240 с.
4. Собакарь А.О. Державний контроль за безпекою руху транспортних засобів в Україні: адміністративно-правові засади: : дис. ... докт. юрид. наук / спец. 12.00.07. Харків, 2012. 556 с
5. Пєфтїєв О.В. Адміністративно-правові засади функціонування автомобільного транспорту: : дис. канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Донецьк: Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідорєнка, 2011. 246 с.
6. Калюжний А.П. Адміністративно-правове регулювання перевезень залізничним транспортом в Україні: дис. канд. юрид. наук. Науково-дослідний інститут публічного права, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2023. 197 с.

7. Бойко А.В. Адміністративно-правове забезпечення державної транспортної політики в Україні: дис. ... докт. юр. наук : спец. 12.00.07 / Бойко Андрій Володимирович. Дніпро, 2021. 481 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 01.04.2026

Дата публікації: 17.04.2026